

Hamdi Varoğlu (1901, İstanbul - 1968, İstanbul)

Fıkra yazarı, çevirmen. Turizm Bakanlığında çalıştı, Başbakanlık Basın Yayın Genel Müdürlüğü İstanbul Müdürlüğü görevinde bulundu. Uzun yıllar *Cumhuriyet* gazetesinde köşe yazarlığı yaptı. Çok sayıda dünya klasiğinin yanı sıra “Emile Zola’nın romanlarını akıcı, büyüleyici Türkçesiyle bize kazandırmış”tır (Selim İleri). Attilâ İlhan’ın ifadesiyle “en iyi Zola çevirmenidir”.

Hamdi Varoğlu’nun *Parma Manastırı* çevirisi, ilk olarak 1962 yılında Milli Eğitim Basımevi tarafından yayımlanmıştır. Yordam Edebiyat basımında çeviri, Fransızca özgün metin ile karşılaştırılarak gözden geçirilmiştir. *Parma Manastırı*’ndan başka, Stendhal’den *İtalya Hikâyeleri* de Hamdi Varoğlu’nun çevirisiyle Yordam Edebiyat tarafından yayımlanmaktadır.

Eserin orijinal adı:

La Chartreuse de Parme (1839)

STENDHAL

PARMA
MANASTIRI

ROMAN

TÜRKÇESİ
HAMDİ VAROĞLU

*yordam
edebiyat*

Yordam Edebiyat: 121 • **Parma Manastırı** • Stendhal
ISBN 978-605-172-541-3 • *Türkçesi:* Hamdi Varoğlu
Düzeltilme: Mehmet İmeryüz - Safa Enis Sağlık
Kapak ve İç Tasarım: Savaş Çekiç • *Sayfa Düzeni:* Gönül Göner
Birinci Basım: Mayıs 2022 • © Yordam Kitap, 2014

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 44790)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat: 3 34110 Çađalođlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 • W: www.yordamkitap.com • E: info@yordamkitap.com
www.facebook.com/YordamEdebiyat • www.twitter.com/YordamEdebiyat
www.instagram.com/yordamkitap

Baskı: **Pasifik Ofset** (Sertifika No: 44451)
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1
Baha İş Merkezi A Blok Kat: 2
34310 Haramidere / İstanbul
Tel: 0212 412 17 77

PARMA
MANASTIRI

ROMAN

STENDHAL VE ESERLERİ

Yeşim Dinçer

Fransız edebiyatında gerçekçilik akımının en önemli temsilcilerinden biri olarak kabul edilen Stendhal, 23 Ocak 1783'te Grenoble'da dünyaya geldi. Asıl adı Marie-Henri Beyle'dir. Yedi yaşındayken çok sevdiği annesini kaybedince "hayal gücünden yoksun" bulunduğu avukat babası ile kasvetli bir çocukluk geçirdi. İlk eğitimini veren papazın katı disiplinli tutumu, Stendhal'in hayatı boyunca otoriteden, dinsel zorbalıktan nefret etmesine yol açtı.

Yaşı on dörde yaklaştığı sırada, bulunduğu eyalette açılan yeni bir okula devam etti. Ünlü bir doktor ve gerçek bir aydın olan (anne tarafından) dedesinin etkisiyle edebiyata ilgi duydu. Molière, Fénelon, Voltaire, Horatius, Ovidius, Dante, Cervantes, Saint-Simon gibi yazarları okudu. Fransız aydınlanmacılığına ait ilerici fikirleri benimsedi. Sonraları, daha ilk gençliğinden itibaren koşulsuz bir Cumhuriyetçi olduğunu söyleyerek övünecektir.

Okulda, özellikle matematikte kendini gösterdiği için, Politeknik Okuluna girmek üzere Paris'e gitti. Fakat Paris'e varınca bu sınava girmekten vazgeçti ve kuzeni Pierre Daru'nun yardımıyla Savunma Bakanlığında göreve başladı. Teğmen rütbesiyle gittiği İtalya'da, bu ülkenin güzelliklerini keşfetti. İtalya'nın kültürü ve doğası, yaşamında ve eserlerinde psikolojik ve tematik olarak belirleyici bir rol oynamıştır.

Askerlik hayatından sıkılan on dokuz yaşındaki Stendhal, Paris'e dönerek ilk oyun denemelerini kaleme aldı. Ölümünden sonra yayımlanacak olan *Günlük*'ünü tutmaya başladı. Tiyatroyu çok seviyor ve Molière ayarında bir yazar olmayı düşlüyordu. Marsilya'ya yerleşerek bir süre ticaretle meşgul oldu.

Napoléon Bonaparte liderliğindeki Fransız Devrim Ordusu'nun Avrupa içlerine doğru ilerlediği yıllarda, Stendhal askerî kariyerine geri döndü. İmparator tarafından kont unvanıyla taltif edilen kuzeni Daru, onu Alman şehri Brunswick'e gönderdi. Bu görev Stendhal'in Almanya ve Avusturya'nın bazı bölgelerini keşfetmesini sağladı. 1812'de Napoléon'un Rusya seferine katıldı; şehrin hemen dışından Moskova'nın yakılığına ve

ordunun kış koşullarında yenilgisine tanık oldu. Fransızlar geri çekilirken ordunun donatımını sağlamakla görevlendirilmişti.

1813 yılının başlarında Fransa'ya karşı güçlerini birleştiren Rusya ve Prusya, Napoléon'u yenilgiye uğrattı. Müttefik ordusu Paris'i ele geçirdiğinde Stendhal de oradaydı. En sonunda yazarlığı seçmiş olarak yeni yaşamını İtalya'da sürdürmeye karar verdi.

Milano'da ikamet etmeye başladığı andan itibaren müzik ve görsel sanatlar üzerine çalıştı. Milanolu liberaller ve Carbonari yurtseverleriyle arkadaş oldu. İlk kitaplarını yayımladı: *Haydn, Mozart ve Metastasio'nun Hayatları* (1815), *İtalya'da Resim Sanatı Tarihi* (1817). Bu ilk çalışmalarında intihal izleri saptanmış olsa da Stendhal'in ele aldığı konulara, parlak ve orijinal bir içgörü ile yaklaştığı kabul edilmektedir.*

Stendhal mahlasını ilk kez 1817'de çıkan *Roma, Napoli ve Floransa* başlıklı seyahatnamesinde kullandı. Bu arada bazı İngiliz dergilerine de yazmaya başlamıştı. Siyasi dostlukları, Avusturya işgal makamları tarafından takibe alınınca 1821'de İtalya'yı terk etmek zorunda kaldı.

Ülkesine döndüğünde Parisli seçkinlerin toplandığı salonlarda boy gösterdi. Zekâsı, bilgisi ve anlattığı hikâyeler ile beğeni topluyor olsa da alaycılığı, siyasi polemikleri ve Jakoben fikirleri şoke edici bulunuyordu. 1822'de duygusal deneyimlerinin ve özlemlerinin gizli bir itirafı olarak da okunabilecek *Aşk Üstüne* adlı kitabını yayımladı. Bunu, İtalyan opera bes-tecisi Rossini'yi tanıttığı bir biyografi, Racine ve Shakespeare'i ele aldığı inceleme ve nihayet ilk romanı olan *Armançe* (1827) izledi.

Parma Manastırı (1839) ile birlikte iki başyapıtından biri olarak kabul edilen *Kırmızı ve Siyah* 1830'da yayımlandı. Roman, hırslı başkahramanı Julien Sorel'in tutku ve gerilimlerini merkeze alarak, Napoléon'un sürgüne gönderilmesi sonrasında başlayan Bourbon Restorasyon (1815-1830) döneminin eksiksiz bir tablosunu çiziyordu. Stendhal'e göre Restorasyon, devrimin ve Napoléon'un kahramanlık dönemlerinin yerini hakkı olma-dan almış bir alçaklık çağıydı.

Temmuz Devrimi'ni takiben Louis-Philippe'in tahta çıktığı 1830 yılı, kalemiyle yaşamakta güçlük çeken Stendhal'in hayatında yeni bir dönüm noktası oldu. Önce Trieste'ye, ardından Roma'nın kuzeyinde-ki Civitavecchia'ya konsolos tayin edildi. Kendini sıkılmış ve yalıtılmış hissettiği bu küçük kasabadaki yılları verimli geçemedi. 1834'te yeni bir romana (*Lucien Leuwen*) başladı; ertesi yıl onu yarım bırakarak kendi

* <https://www.britannica.com/biography/Stendhal-French-author>.

yaşam öyküsünü anlattığı *Henry Brulard'ın Hayatı'nı* yazmaya başladı. Bu eseri de tamamlamadan Fransa'ya döndü ve sonraki birkaç yıl Avrupa'da gezerek ve yeni metinler kaleme alarak değerlendirdi.

1838'de *Bir Turistin Hatıraları* adını taşıyan seyahat kitabını yayımladı. Aynı yılın sonbaharında *Parma Manastırı'nın* ilk düşüncesi kafasında belirdi. 500 sayfayı aşan bu dev romanı, Paris'teki konutuna kapanarak (4 Kasım - 26 Aralık 1838 tarihleri arasında) 52 gün içinde yazdı ve dikte etti. *Parma Manastırı* baskıya giderken *Lamiel* adlı yeni bir roman tasarlamıştı. Ancak bu da ölümünden sonra yayımlanacak olan tamamlanmamış eserlerinden biri olarak kaldı.

Stendhal'in sağlığı yaşamının son yılında bozulmaya başlamıştı. 23 Mart 1842'de, yeterince tanınmamış ve anlaşılmamış, hak ettiği değeri ancak ileride bulacağına dair inancını koruyan bir sanatçı olarak hayata veda etti. Beklediği gibi de oldu. Ian Watt'ın sözleriyle, roman türü ilk büyük sıçramasını Fransa'da Balzac ve Stendhal ile yapmıştır.*

Parma Manastırı

Parma Manastırı, hayali bir İtalyan düklüğünde sergilenen saray entrikalarının, tutku ve cesaretin, ahlaki ikilemlerin, mutluluk arayışını kuşatan sert gerçeklerin romanıdır. Genç bir aristokrat ve Napoléon'un ateşli bir hayranı olan Fabrice del Dongo'nun doğumuyla başlar ve onun yaşam macerasını takip eder.

Roman, hareketli olay örgüsüyle olduğu kadar yoğun fakat akıcı yapısı, yan karakterlerin zenginliği, birbiriyle çarpışan karmaşık içsel/zihinsel durumların sergilenişi, gerçekçi romana özgü yeni tekniklerin kullanımıyla da hayranlık uyandırır. Bu yeni tekniklerden biri, anlatıcı yazar ile roman kahramanı arasındaki mesafenin ortadan kalkması, her ikisinin perspektiflerinin kaynaşmasıyla belirir. *Parma Manastırı*'nda Waterloo Savaşı'nın, Fabrice del Dongo'nun gözünden ayrıntılı betimlenişi Tolstoy'u da etkilemiştir. *Savaş ve Barış*'ta (1869) Borodino Savaşı, savaş üstüne hiçbir bilgisi ve deneyimi olmayan Piyer Bezuhov'un düşünce ve izlenimleriyle aktarılır.**

* Ian Watt, *Romanın Yükselişi*, çev. Ferit Burak Aydar, Metis Yay., İstanbul, 2007, s. 345.

** Gennadiy N. Pospelov, *Edebiyat Bilimi II*, çev. Yılmaz Onay, Bilim ve Sanat Yay., Ankara, 1984, s. 75.

Parma Manastırı'na ait ilk değerlendirmelerinden biri, romanın yayımlanışından bir yıl sonra Balzac tarafından yapılmıştır. O zaman ününün zirvesinde olan Balzac, henüz fazlaca önemsenmeyen *Parma Manastırı* üzerine coşkulu ve çok geniş bir eleştiri kaleme aldı. Balzac, Stendhal'i kendisiyle eşit düzeyde bir yol arkadaşı olarak görüyor ve Stendhal'in çizdiği tablonun, küçük bir İtalyan düklüğündeki saray entrikalarının çerçevesini çok aştığı noktası üzerinde duruyordu. Ona göre Stendhal –tıpkı kendisi gibi– toplumsal süreçlerin itici güçlerini bütün açıklığıyla okura vermeye çalışan bir yazardı.*

Parma Manastırı'nın etkisi modern çağlarda da sürmüş; romanın üstün nitelikleri Henry James, André Gide, Simone de Beauvoir gibi önemli yazarlar tarafından övülmüştür. Stendhal'in kadın kahramanları üzerinde duran Beauvoir'a göre, yazarın sevdiği ya da aşkla icat ettiği bütün kadınların ortak özelliği hepsinin de özgür ve hakiki varlıklar oluşudur. Stendhal hiçbir zaman kadın kahramanlarını erkek kahramanlarına göre betimlemekle yetinmemiş, onlara kendilerine özgü bir yazgı vermiştir.**

İtalya Hikâyeleri

İtalya Hikâyeleri'nin kökeni, Stendhal'in İtalya'da keşfettiği eski el yazmalarına dayanmaktadır. Rönesans dönemine ait bu tarihî metinler belli ki yazarı hayli etkilemiş ve Paris'e döndükten sonra kaleme aldığı bir dizi anlatıya ilham kaynağı olmuştur. “Düşes de Palliano” adlı hikâyenin girişinde, bu döneme ve Avrupa'nın bu bölgesine ait trajedilerin onu neden bu kadar büyülediğini bize kendisi anlatır. Stendhal'e göre, XVI. ve XVII. yüzyıllarda görülen “tutkulu İtalyan aşkı”, burjuva görenekleri ve konformizm nedeniyle sönümlenmiştir; böylesine yoğun duygulara artık Fransa ve İngiltere'nin yüksek topluluklarında da rastlanmaz.

1830'lu yılların edebiyat dergilerinde ayrı ayrı yayımlanan bu hikâyeler, Stendhal'in ölümünden sonra, 1855'te tek cilt halinde yeniden basılmıştır. Hamdi Varoğlu'nun Türkçesiyle Yordam Edebiyat tarafından yayına hazırlanan *İtalya Hikâyeleri*, bu derlemenin çevirisidir.

* Georg Lukács, *Avrupa Gerçekçiliği*, çev. Mehmet H.Doğan, Payel Yay., İstanbul, 1987, s. 87-112.

** Simone de Beauvoir, *İkinci Cinsiyet I*, çev. Gülnur Acar-Savran, Koç Üniversitesi Yay., İstanbul, 2019, s. 263-271.

PARMA
MANASTIRI

AÇIKLAMA

Bu roman, 1830 kışında, Paris'ten üç yüz fersah uzakta yazıldı; demek oluyor ki, içinde 1839 olaylarına dair hiçbir ima yoktur.

1830'dan senelerce önce, ordularımızın Avrupa'yı bir baştan ötekine katettikleri sıralarda, şans eseri elime piskopos müşaviri bir papazın lojmanında oturmam için bir vesika geçti; lojman güzel İtalyan şehri Padova'daydı; oturma sürem uzayınca papazla yakın dost olduk.

1830 senesi sonlarına doğru Padova'ya yolum düştüğü zaman, koşa koşa papazın evine gittim. Papaz hayatta değildi, biliyordum, ama içinde nice güzel akşamlar geçirdiğimiz, sonradan birçok kere özlemle andığım salonu tekrar görmek istiyordum. Evde beni eski bir dost gibi karşılayan papazın yeğeni ile karısı vardı. Sonradan birkaç kişi daha çıkageldi ve çok geç vakte kadar oturduk; yeğen, Pedroti Kahvesinden nefis bir *zabaione* getirtti. Bizi o kadar saat ayakta tutan asıl şey, orada bulunanlardan birisinin atıfta bulunduğu ve bunun üzerine yeğenin de benim şerefime baştan sona anlatmak lütfunda bulunduğu Düşes Sanseverina'nın hikâyesi oldu.

Oradaki dostlarıma şunu söyledim:

“Gideceğim ülkede, bu akşama benzer akşamlarım olmayacak; uzun akşam saatlerini geçirmek için, anlattığınız hikâyeden bir roman yazacağım.”

“O halde,” dedi yeğen, “ben de size, Parma'yla ilgili maddesinde, Düşesin astığı astık kestiği keстик olduğu devirlerde sarayda geçen entrikaların yazılı olduğu, amcamın tuttuğu yıllıkları vereyim; fakat dikkat edin, bu hikâye çok ahlaklı bir hikâye değildir

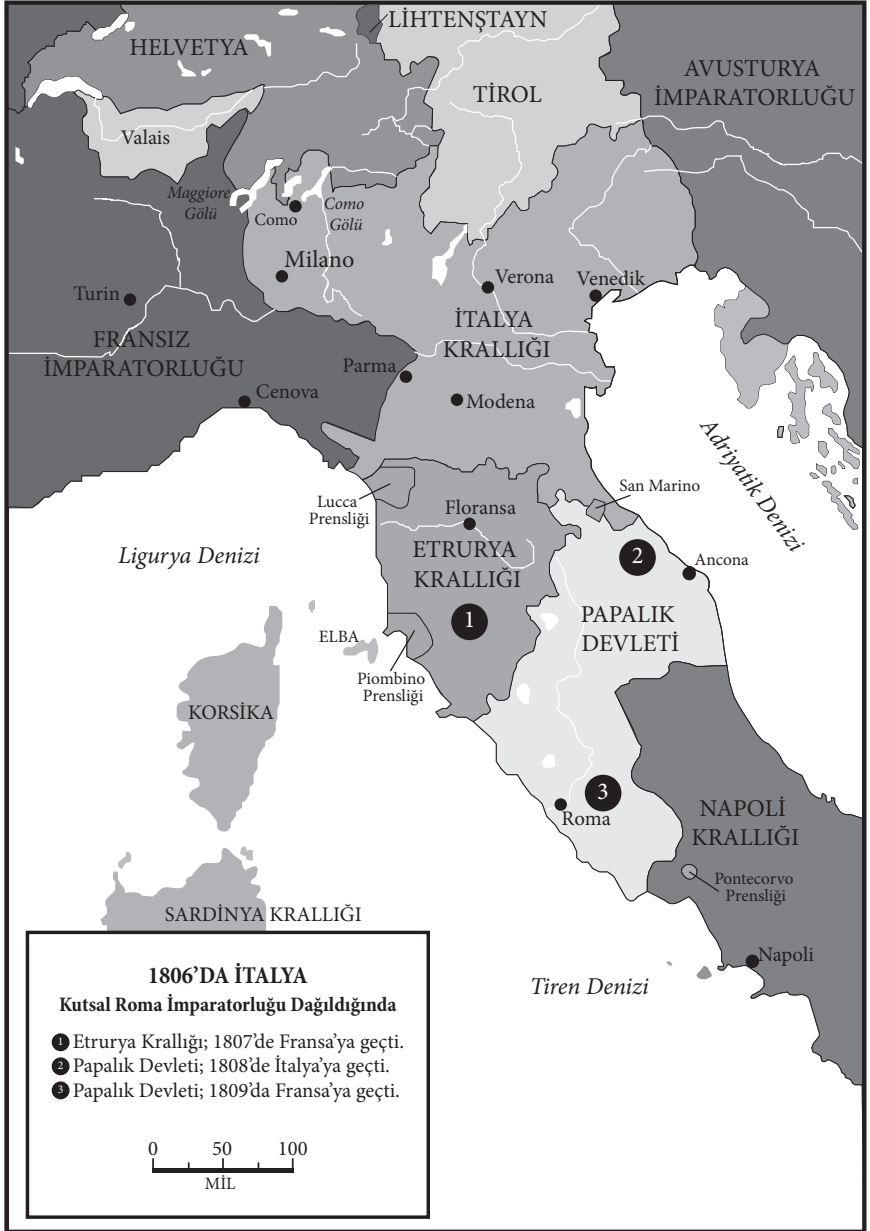
ve Fransa'da bugünlerde İncil'e uygun bir saflık içinde yaşamakla pek övündüğünüz için, sizin adınızı katile çıkarabilir.”

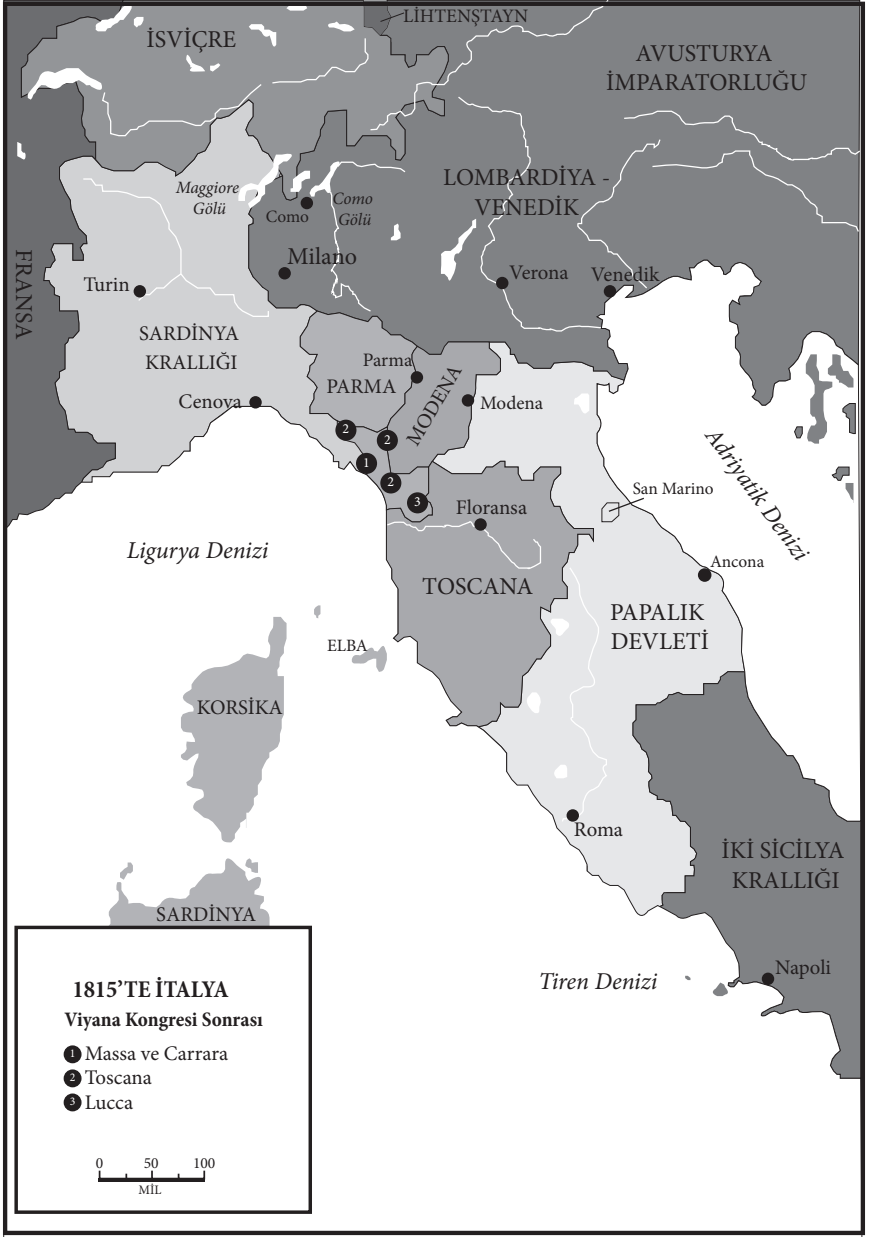
Bu romanı, 1830'daki el yazısı halinin hiçbir yerini değiştirmeden yayımlıyorum ki bunun iki sakıncası olabilir:

Birincisi, okur bakımındandır: Romandaki kişiler İtalyan oldukları için, onu belki daha az ilgilendirecektir, o ülkedeki insanların kalpleri Fransız kalplerinden hayli farklıdır. İtalyanlar samimidirler, iyi insanlardır ve korkmadıklarında düşündüklerini söylerler; sadece ara sıra gurura kapılırlar; o zaman bu gurur ihtirasa dönüşür ve *puntiglio* [alınanlık] adını alır. Sonra, fakirlik, İtalyanlarda gülünç bir şey değildir.

İkinci sakınca yazarla ilgili: İtiraf etmeliyim ki, kişilerin karakterlerindeki haşinliği olduğu gibi bırakmak cüretini gösterdim; fakat buna karşılık, yaptıklarının birçoğunu, ahlak bakımından ayıpladığımı da yüksek sesle belirtiyorum. Parayı her şeyden çok seven, kin veya aşk yüzünden günah işlemeyen Fransız karakterindeki yüksek ahlakı ve zarafeti onlara vermek neye yarar? Bu romandaki İtalyanlar, hemen hemen bunun tersidirler. Aslında, bana, ne zaman güneyden kuzeye doğru iki yüz fersah yol gidilse, yeni bir doğa manzarası misali yeni bir romana yer açılmış gibi geliyor. Papazın sevgili yeğeni, Düşes Sanseverina'yı tanımış, hem de çok sevmişti; ve ayıplanacak nitelikteki maceralarında hiçbir değişiklik yapmamamı rica etti.

23 Ocak 1839

BİRİNCİ BÖLÜM

1796'DA MİLANO

15 MAYIS 1796'da General Bonaparte, Lodi Köprüsünü geçmekte olan o genç ordunun başında Milano'ya girdi ve Sezar'la İskender'e bunca yüzyıl sonra bir halef çıktığını dünyaya gösterdi. İtalya'nın birkaç ay içinde şahit olduğu kahramanlık ve deha mucizeleri, uyuyan bir halkı uyandırdı; Fransızlar gelmeden daha sekiz gün öncesine kadar Milanolular, onları, Majeste Kral ve İmparator ordularının önünden daima kaçmaya alışık toplama bir haydut guruhundan ibaret sanıyorlardı; en azından, kirli kâğıda basılmış avuç içi kadar küçük bir gazetenin haftada üç kere onlara tekrarlayıp durduğu şey buydu.

Ortaçağ'da, cumhuriyetçi Lombardiyalılar, Fransızlarınkine eşit bir kahramanlık göstermişler ve şehirlerinin Almanya İmparatorları tarafından yerle bir edildiğini görmeyi hak etmişlerdi. Sadık tebaa haline dönüştüler dönüşeli, başlıca işleri asil veya zengin birkaç aileye mensup bir genç kız evleneceği zaman pembe taftadan küçücük mendillere soneler bastırmak olmuştu. O genç kız, hayatının bu önemli çağından iki üç sene sonra kendisine bir yaver edinirdi: Kimi zaman, kocasının ailesi tarafından seçilen bu yaverin adı, nikâh mukavelesinde baş köşeye yazılırdı. Bu kadını alışkanlıklar ile Fransız ordusunun beklenmedik bir zamanda gelişinin verdiği derin heyecanlar arasında büyük bir mesafe vardı. Çok geçmeden yeni ve tutkulu alışkanlıklar ortaya çıktı. Tüm bir halk, 15 Mayıs 1796'da, o zamana kadar saygı gösterdiği şeylerin

hepsinin son derece gülünç, hatta kimi zaman iğrenç olduğunu fark etti. Son Avusturya alayının gidişiyle, eski fikirler de gözden düştü: Hayatını tehlikeye atmak moda oldu; tatsız hislerle dolu yüzyıllardan sonra mutlu olmak için yurdu gerçek bir aşkla sevmek ve kahramanca eylemler aramak gerektiği görüldü. Charles-Quint'in ve II. Philippe'in devam eden kıskanç despotluğu yüzünden derin bir karanlık içinde kalınmıştı; onların heykelleri yıkıldı ve birdenbire her şey ışığa boğuldu. Elli seneye yakın bir zamandan beri ve *Ansiklopedi* ile Voltaire Fransa'da ışık saçmaya başladıkça, keşişler, saf Milano halkına, dünyada okumanın veya herhangi bir şey öğrenmenin pek gereksiz bir zahmet olduğunu, köyünün papazına aşar vergisini düzenli bir şekilde vermekle ve bütün ufak tefek günahlarını ona harfi harfine anlatmakla cennette iyi bir yere sahip olmanın hemen hemen kesin olduğunu bağırarak söylüyorlardı. Vaktiyle çok sert ve ukala olan bu halkı sinirlendirebilmek için Avusturya onlara, ordusuna hiç asker vermeme ayrıcalığını ucuzca satmıştı.

1796'da Milano ordusu, dört muhteşem Macar top alayıyla birlikte şehri koruyan kızıl elbiseli yirmi dört işe yaramaz adamdan oluşuyordu. Ahlaki serbestlik aşırı ileriye, fakat tutkuya pek sık rastlanmazdı; aslında, iyi kalpli Milano halkı, bu dünyada bile yıkıma uğramanın sıkıntısıyla papaza her şeyi anlatma zorunluluğunun verdiği rahatsızlık dışında, incitici olmaktan geri durmayan birtakım küçük monarşik engellerin hâlâ etkisi altındaydı. Örneğin, Milano'da oturan ve kuzeni imparator adına hüküm süren Arşidük, kârlı buğday ticareti işine girmeyi düşünmüştü. Bunun sonucunda, prensleri kendi dükkânlarını doldurana kadar, köylünün tohum satmasına yasak geldi.

1796 Mayıs'ında, Fransızların ülkeye girmesinden üç gün sonra, biraz delice, Gros isimli, o günden beri meşhur olan ve orduyla birlikte gelen genç bir minyatür ressamı, (o tarihte moda olan) büyük Servi Kahvesinde, üstelik de iriyarı olan Arşidükün kahramanlık öykülerini dinlerken, eski püskü sarı bir kâğıdın üzerine damga baskıyla basılmış dondurma menüsünü eline aldı. Kâğıdın

arka yüzüne şişman Arşidükün resmini çizdi; bir Fransız askeri, Arşidükün karnına süngü saplıyordu ve karnından kan yerine inanılmayacak kadar çok miktarda buğday akıyordu. Şaka ya da karikatür denilen şey, bu dalkavuk despotizm ülkesinde bilinmiyordu. Gros'un, Servi Kahvesindeki masasının üzerinde bıraktığı resim, gökten inmiş bir mucize gibi göründü; geceleyin baskısı yapıldı ve ertesi gün yirmi bin nüsha satıldı.

Aynı gün, Fransız ordusunun ihtiyaçları için çıkartılan altı milyonluk bir savaş vergisinin ilanı duvarlara yapıştırıldı. Altı meydan muharebesi kazanan, yirmi eyalet zapt eden bu ordunun yalnız ayakkabısı, pantolonu, esvabı ve şapkası yoktu.

Bu çok fakir Fransızlarla beraber Lombardiya'yı saran mutluluk ve zevk dalgası öyle bir hale geldi ki, çok yakında birçok yenilerinin de takip edeceği bu altı milyonluk yükümlülüğün ağırlığını sadece papazlarla birkaç asilzade hissettiler. Bu Fransız askerleri, bütün gün gülüyor, şarkı söylüyorlardı; yaşları yirmi beşten aşağı idi, yirmi yedi yaşında olan başkumandanları da ordusunun en yaşlısı olarak biliniyordu. Bu neşe, bu gençlik, bu tasasızlık, altı aydan beri kutsal kürsüden Fransızların birer canavar olduklarını; ölüm cezası tehdidi altında, herkesi yakmaya, herkesin kafasını kesmeye zorunlu olduklarını; bu amaçla, her alayın, başında giyotinle yürüdüğünü ilan eden keşişlerin öfkeli öngörülerinin alaycı bir karşılığı oluyordu.

Köylerde, kulübelerin kapısı önünde, Fransız askerinin, ev sahibi kadının küçük çocuğunu beşikte sallamakla uğraştığı görülüyor ve hemen her akşam bir bandocu, keman çalarak doğaçlama bir balo veriyordu. Kadril dansları, zaten onlardan hiç haberi olmayan askerlerin ülkedeki kadınlara öğretebilmeleri için çok sosyetik ve karmaşık olduğundan ötürü, bu işin sonunda kadınlar genç Fransızlara *Monferine*, *Sauteuse* ve başka İtalyan danslarını gösteriyorlardı.

Subaylar, mümkün olduğu oranda, zenginlerin evlerine yerleştirilmişlerdi; kendilerini toparlamaya adamakıllı ihtiyaçları vardı. Mesela, Robert isimli bir teğmene, Markiz del Dongo'nun

sarayında kalması için bir oturma belgesi verildi. Oldukça çevik, genç bir devşirme asker olan bu subayın, bu saraya girerken, Plaisance'ta aldığı altı franklık bir sikkeden başka malı mülkü yoktu. Lodi Köprüsünün geçilmesinden sonra, top güllesiyle ölen yakışıklı bir Avusturya subayının üzerinden, Nanken kumaş yepyeni bir boz pantolon aldı ve elbise hiçbir zaman bir daha sohbet konusu olmadı. Robert'in subay apoletleri yündendi; elbisesinin kumaş, parçalar birbirini tutsun da dağılmasın diye kol yenlerinin astarına dikilmişti, fakat daha acıklı olanı şuydu: Ayakkabılarının tabanları, Lodi Köprüsünün oralarda aynı şekilde ganimet olarak alınmış şapka parçalarından yapılmıştı. Bu uydurma tabanlar, ayakkabının üstüne gözle görülür iplerle tutturulmuştu; öyle ki, Saray Nazırı Teğmen Robert'in odasına gelip kendisini Markiz ile birlikte yemek yemeye davet ettiği zaman, genç subayı feci bir sıkıntı bastı. Bu kaçınılmaz akşam yemeğine kadar olan iki saati, maiyetindeki piyade eriyle birlikte, elbisesinin söküklerini iyi kötü dikmekle, ayakkabının acınası sicimlerini siyah mürekkep sürerek boyamakla geçirdiler. Sonunda olağanüstü an geldi çattı.

Teğmen Robert, bana, "Hayatta hiçbir zaman keyfimi bozmadım," diyordu. "Bu kadınlar benim kendilerini korkutacağımı sanıyorlardı, halbuki ben onlardan daha çok korkup titriyordum. Ayakkabılarıma bakıyor, nasıl incelikle yürüyeceğimi bilemiyordum. Markiz del Dongo o tarihte güzelliğinin en göz alıcı çağındaydı," diye ekliyordu. "Onu, güzel ve melek yumuşaklığındaki gözleri ve bu güzel yüzün yuvarlak sınırlarını çizen koyu kumral güzel saçlarıyla tanıdınız. Odamda, onun portresine benzeyen, Leonardo da Vinci'nin bir Herodiade'ı vardı. Tanrı onun bu doğüstü güzelliğine giyeceklerimin halini unutacak kadar kapılmamı istedi. İki senedir, Cenova diyarının dağlarında biçimsiz ve sefil şeylerden başka bir şey görmüyordum; ona, hayranlığım üzerine birkaç söz söylemek cesaretini buldum.

Fakat duygularım o kadar yoğundu ki iltifat işini çok uzatamadım. Bir yandan sözlerimi toparlarken, diğer yandan baştan

başa mermer bir yemek salonunda, o sırada bana görkemli uç noktası gibi görünen kıyafetler giymiş olan on iki uşakla oda hizmetçilerini görüyordum. Bu keratelerin ayaklarında sadece iyi ayakkabılar değil, bir de gümüş tokalar vardı. Giysilerime ve belki ayakkabılarıma da dikilmiş, içimi parçalayan bütün bu alık bakışları göz ucuyla görüyordum. Bu adamların hepsini bir sözcükle korkutabilirdim, fakat kadınları ürkütmeden onlara hadleri nasıl bildirilirdi? Zira, Markiz, o günden beri bana belki yüz defa söylediği gibi, bir parça cesaret bulmak için, sonradan Kontes Pi-etranera olarak bilinecek olan güzel görümcesi Gina del Dongo'yu o sırada yatılı olarak bulunduğu manastırdan getirtmişti; refah içindeyken, hiç kimse, neşeden ve sevecen ruh halinden yana onu geçemediği gibi, talihi tersine döndükten sonra da cesaret ve soğukkanlılık bakımından geçememiştir.

O tarihte henüz on üç yaşında bulunan, fakat on sekiz yaşında gözükten, bildiğiniz gibi canlı ve candan Gina, giysilerime baktıkça kahkahalarla gülmekten öyle korkuyordu ki, yemek yemeye cesaret edemiyordu. Markiz ise, tam tersine, zoraki iltifatlara boğuyordu beni; gözlerimdeki sabırsızlık belirtilerini pekâlâ görüyordu. Tek kelimeyle sersem bir durumdaydım, bir Fransız için imkânsız olduğu söylense de küçük görülüğüm. Sonunda Allah tarafından bir fikir gözümü açtı: Kadınlara sefaletimi ve budala ihtiyar generallerin bizi iki seneden beri alıkoydukları Ceno-va dağlarında neler çektiğimizi anlatmaya koyuldum. 'Bize orada, ülkede geçmeyen senetler ve günde üç ons* ekmek veriyorlardı,' dedim. Ben söze başlayalı iki dakika geçmemiştik ki, merhametli Markizin gözleri dolu dolu oldu, küçük Gina da ciddileşti.

'Nasıl yani, Bay Teğmen, üç ons ekmek mi?' dedi.

'Evet, küçük hanım; fakat bunun karşılığında, ekmek dağıtımı haftada üç defa atlanıyordu ve evlerinde oturduğumuz köylüler bizlerden daha sefil oldukları için kendi ekmeğimizden birazını da onlara veriyorduk.'

---

* Yirmi yedi gramlık eski bir ölçü. -çev.

Sofradan kalktıktan sonra, Markizi salonun kapısına kadar kolumda götürdüm; sonra hemen geri dönüp, sofrada bana hizmet eden uşağa, cebimdeki tek altı franklık sikkeyi verdim. Bununla İspanya'da şatolar alacağımı hayal ediyordum.

Sekiz gün sonra, Fransızların kimseyi giyotinden geçirmediikleri iyiden iyiye anlaşılınca, Marki del Dongo güzeller güzeli genç karısıyla kız kardeşini savaşın tesadüflerine terk ederek kahramanca sığındığı Como Gölü kıyısındaki Grianta Şatosundan geri geldi," diye devam etti Robert. "Bu Markinin bizlere olan kini, korkusuna eşitti, yani ölçüsüzdü; solgun ve yobaz koca suratını bana iltifatlarda bulunurken görmek çok eğlenceli bir şeydi. Onun Milano'ya dönüşünün ertesi günü, iki endaze kumaşla, altı milyonluk vergi üzerinden iki yüz frank aldım. Kılığımı kıyafetimi düzdüm, Markizle görümcenin kavalyesi oldum, zira balolar başlamıştı."

Teğmen Robert'in macerası, hemen bütün Fransızların macerası oldu; bu yiğit askerlerin sefaletiyle alay edileceği yerde onlara acındı ve sevildiler.

Bu umulmadık mutluluk ve sarhoşluk dönemi sadece iki sene kadar sürdü; delilik o kadar aşırıydı ve o kadar genelleşmişti ki, şu tarihî ve derin düşüncüyü belirtmeden bunun hakkında bir fikir vermem imkânsız olacaktır: Bu milletin yüz seneden beri canı sıkılıyordu.

Güney ülkelerine özgü doğal sefahat, vaktiyle Milano'nun meşhur dükleri olan Visconti'lerin ve Sforza'ların saraylarında hüküm sürmüştü. Fakat İspanyolların Milano'yu zapt ettikleri, hem de durgun, kuşkulu, gururlu ve isyandan hep korkan efendiler olarak zapt ettikleri 1624 senesinden beri neşe uçup gitmişti. Halklar, efendilerinin geleneklerini benimseyerek, yaşanan anın zevkini çıkarmaktan çok, en ufak hakaretin öcünü hançerle almayı düşünüyorlardı.

Delice neşe, zevk ve sefa, tüm kederli ya da sadece sağduyulu duyularını unutma hali, Fransızların Milano'ya girdikleri 15 Mayıs 1796 tarihinden Cassano Meydan Muharebesi sonunda oradan kovulacakları Nisan 1799 tarihine kadar o derece ileri gitti

ki, titizliđi ve para kazanmayı unutan ihtiyar milyoner tacirler, ihtiyar tefeciler, ihtiyar noterler görüldü.

Genel neşe ve tüm kalplerdeki iç rahatlığına karşı surat asarcasına kırdaki saraylarına çekilen yüksek soylu sınıfına ait en fazla birkaç aile sayılabilirdi. Öte yandan, bu asil ve zengin ailelerin, Fransız ordusu için istenilen harp vergisinin bölüştürülmesinde can sıkıcı bir şekilde ön plana çıktıkları da bir gerçektir.

Ortalıkta bu kadar fazla neşe görmekten canı sıkılan Marki del Dongo, ilk gidenlerden biri olarak, Como'nun ötesinde yer alan ve kadınların Teğmen Robert'i de getirdiği muhteşem Grianta Şatosuna tekrar çekildi. Büyük bir kısmına tepeden baktığı o soylu gölden yüz elli ayak ölçüsü yüksekteki bir yaylada, belki dünyada eşi bulunmaz bir noktada yapılmış olan bu şato, vaktiyle müstahkem bir kaleydi. Dört bir yandaki mermer duvarları kaplayan armalardan belli olduğu gibi, del Dongo ailesi, bu kaleyi on beşinci yüzyılda yaptırmıştı; iner kalkar köprüler, derin hendekler hâlâ görülyordu; gerçi hendeklerde su kalmamıştı, fakat seksen ayak ölçüsü yüksekliğe ve altı ayak ölçüsü genişliğe sahip bu duvarlar sayesinde şato saldırılara karşı korunaklıydı; kuşkucu Marki, şatoyu bundan dolayı seviyordu. Besbelli, kendilerine küfürsüz hitap etmediği için sadık adamlar olduklarını sandığı yirmi beş otuz hizmetkârla kuşatılmış olduğundan, orada, Milano'da olduğu kadar korku duymuyordu.

Bu korku büsbütün boşuna da değildi. Savaş meydanında alınan esirleri kaçırmak için, Avusturya tarafından İsviçre hududunun Grianta'dan üç fersah ötesine yerleştiren bir casusla harıl harıl mektuplaşıyordu; Fransız generalleri bunu ciddiye alabilirdi.

Marki, genç karısını Milano'da bırakmıştı. Karısı, orada ailenin işlerini takip ediyordu. Ülkede söylendiği şekliyle *Casa del Dongo*'ya biçilen vergilere karşı koymakla ödevlendirilmişti; bu vergileri azaltmaya uğraşıyordu, bu da onu, asilzadelerden kamuda görev almayı kabul etmiş olanları, hatta asilzade olmayan bazı çok nüfuzlu kimseleri görmek zorunda bırakıyordu. Bu aile içinde büyük bir hadise oldu. Marki, küçük kız kardeşi Gina'yı çok zen-

gin ve soylu bir aileye mensup birisi ile evlendirmek üzere söz kesmişti, fakat bu adam pudralı peruka giyiyordu. Bu sebeple Gina onu kahkahalarla karşılıyordu ve çok geçmeden Kont Pietranera ile evlenmek deliliğinde bulundu. Gerçi, Pietranera yakışıklı, çok iyi bir kişi idi; fakat babadan oğula yıkıma uğrayıp, bu bahtsızlık yetmiyormuş gibi bir de yeni fikirlerin ateşli bir taraftarı olmuştu. Pietranera, İtalyan lejyonunda asteğmendi, bu da Markinin karamsarlığını büsbütün artırıyordu.

Paris Direktuarı, iki sene süren bu delilik ve saadet döneminden sonra, yerine iyice oturmuş iktidar tavırları takınarak, vasat olmayan herkese karşı şiddetli bir kin beslemeye başladı. İtalyan ordusunun başına geçirdiği kabiliyetsiz generaller, iki sene evvel Arcole ve Lonato mucizelerine şahit olan aynı Verona ovalarında arka arkaya meydan muharebeleri kaybettiler. Avusturyalılar Milano'ya yaklaştılar; tabur kumandanlığına tayin edilen ve Casano Muharebesi'nde yaralanan Teğmen Robert, dostu Markiz del Dongo'nun evine son defa olarak misafir oldu. Veda hazin oldu; Robert, Fransızları Novi üzerine geri çekilişleri sırasında takip eden Kont Pietranera ile beraber yoluna gitti. Kardeşinin, meşru hissesini vermeyi reddettiği genç Kontes, bir yük arabasına binmiş, ordunun peşinden geliyordu.

Bu gericilik ve eski fikirlere dönüş dönemi de ondan sonra başladı. Milanolular bu döneme "on üç aylar" (*i tredici mesi*) adını vermişlerdir; çünkü, gerçekten de şansları varmış ki, budalalığa bu dönüş, Marengo'ya kadar ancak on üç ay sürdü. İhtiyar, yobaz, hırçın kim varsa, tekrar iş başına geçti, cemiyetin idaresini yine eline aldı; bir süre sonra, iyi doktrinlere bağlı kalmış kimi insanlar, köylerde, Napoléon'un, birçok bakımdan hak ettiği şekilde, Memlükler tarafından Mısır'da asıldığını duyurdular.

Küsüp topraklarına çekilen ve intikama susamış bir halde dönüp gelen bu insanlar arasında, Marki del Dongo, öfkesinin şiddetiyle kendini gösteriyordu; aşırılığı, onu doğal olarak partinin başına geçirdi. Korkmadıkları zaman pek dürüst insanlar olan, fakat her zaman korkudan titreyen bu efendiler, Avustur-

yalı generali kandırmayı başardılar: Yeterince saf bir adam olan general, sertliğin ulu politikanın gereği olduğuna inandı ve yüz elli yurtseveri tutuklattı; o zamanlar İtalya’da bundan iyisi can sağlığı idi.

Bir süre sonra, tutuklanan bu insanları Cattaro ağzlarına götürdüler ve yer altı mağaralarına attılar. Rutubet ve hele de ekmezsizlik, bu alçakların hepsi hakkında adaletin hükmünü çabucak yerine getirdi.

Marki del Dongo önemli bir mevkiye sahip oldu ve iğrenç cimriliğini diğer bir sürü güzel meziyetlerine de katarak, kız kardeşi Kontes Pietranera’ya bir metelik bile göndermediğini söyleyerek alenen övündü. Kontes ise hâlâ delice âşık olduğu için kocasından ayrılmak istemiyor ve onunla beraber Fransa’da açlıktan ölüyordu. İyi kalpli Markiz ümitsizlik içindeydi; sonunda, kocasının her akşam kendisinden alıp karyolasının altındaki demir kasaya sakladığı kutudan birkaç tane küçük elmas aşırmayı başardı. Markiz, kocasına sekiz yüz bin franklık çeyiz getirmişti ve kişisel masrafları için ondan ayda seksen frank alıyordu. Fransızların Milano dışında geçirdikleri o on üç ay içinde, bu aşırı çekingen kadın birtakım bahaneler buldu ve matem giysilerini üstünden çıkarmadı.

Şurasını itiraf edelim ki, birçok ciddi yazar gibi biz de kahramanımızın öyküsüne, onun doğumunun bir yıl öncesinden başladık. Aslında bu çok önemli kişi, Fabrice Valserra’dan, Milano’da verilen adla *Marchesino** del Dongo’dan başkası değildir.

Fransızların ülkeden kovulduğu sıralarda Fabrice, iri solgun yüzünü, sahte tebessümünü ve yeni fikirlere karşı beslediği sınırsız kinini bildiğiniz çok önemli beyzade Marki del Dongo’nun ikinci oğlu olarak doğma zahmetinde bulundu. Ailenin tüm serveti, babasının ona layık bir benzeri olan büyük evladı Ascanio del Dongo’ya kalacaktı. O sekiz yaşındaydı, Fabrice de ikisine basmıştı ki, tüm iyi insanların uzun zamandan beri asıldığını zan-

* Bu kelimeyi “markesine” diye okumak gerek. Almanya’dan alınan memleket âdetlerine göre bütün marki oğullarına bu ad verilir; tıpkı kont oğullarına *contine*, kont kızlarına da *contessina* denildiği gibi.

nettiği General Bonaparte birdenbire Saint Bernard Dağı'ndan inip Milano'ya girdi. Bu an da tarihte eşsizdir; tüm bir halkın delice âşık olduğunu gözünüzün önüne getirin. Birkaç gün sonra Napoléon, Marengo Savaşı'nı kazandı. Gerisini söylemeye gerek yok. Milanoluların sarhoşluğu zirveye çıktı, fakat bu sefer bu sarhoşluk, intikam fikriyle karışmıştı; bu iyi halka kini öğretmişlerdi. Çok geçmeden, Cattaro ağızlarına sürgün edilmiş yurtseverlerden hayatta kalanların dönüp geldikleri görüldü; bu geliş bir ulusal bayramla kutlandı. Gelenlerin solgun yüzleri, şaşkınlıktan fal taşı gibi açılmış gözleri, zayıflamış vücutları, her yandan taşan neşe ile garip bir karışıklık içeriyordu. Onların gelişi, saygınlığını en fazla yitirmiş ailelerin gidişi için bir işaret oldu. İlk kaçanlar arasında olan Marki del Dongo, Grianta'daki şatosuna sığındı. Büyük ailelerin reislerinin içi kin ve korkuyla doluydu; fakat karıları, kızları, Fransızların ilk gelişlerindeki neşeli günleri hatırlıyorlardı; ve Milano'yu ve Marengo'dan hemen sonra, Casa Tanzi'de tertiplenmeye başlayan çok neşeli balolarını özlemle anıyorlardı. Zaferden pek az zaman sonra, Lombardiya'da asayiş korumakla görevli Fransız generali; asilzadelerin tüm çiftçilerinin, tüm ihtiyar köy kadınlarının akıllarının fikirlerinin İtalya'nın kaderini değiştiren ve bir gün içinde on üç önemli yeri geri alan o şaşılacak Marengo zaferi üzerine kafa yormakta değil, Brescia'nın ilk koruyucu ermişi San Giovita'nın bir kehanetinde olduğunu gördü. Bu kutsal kehanete göre, Fransızların ve Napoléon'un huzuru, Marengo'dan tam on üç hafta sonra sona erecekti. Marki del Dongo'yu ve köylerdeki bütün küskün asilzadeleri bir parça hoş gösteren bir şey varsa o da bu kehanete riyasız biçimde ve gerçekten inanmaları idi. Tüm bu adamlar, hayatlarında dört cilt kitap bile okumamışlardı; on üç hafta sonra Milano'ya dönmek üzere açıktan açığa hazırlıklar yapıyorlardı, fakat zaman ilerledikçe Fransa, davasında yeni başarılar kaydediyordu. Napoléon, Paris'e döndükten sonra, akıllıca kararnemelerle ülke içinde devrimi kurtarıyordu; tıpkı Marengo'da yabancılara karşı kurtardığı gibi. Bunun üzerine, şatolarına sığınmış

olan Lombardiyalı asilzadeler, Brescia'nın mübarek ermişinin kehanetini önce ters anladıklarının farkına vardılar; süre on üç hafta değil, on üç aydı. On üç ay da geçip gitti ancak Fransa'nın refahı günden güne artıyordu.

1800'den 1810'a kadar süren on senelik ilerleme ve saadet dönemini üzerinde çok durmadan geçiyoruz. Fabrice, bu devrenin ilk yıllarını Grianta Şatosunda, kasabanın köylü çocukları ile yumruk yumruğa dövüşerek, hiçbir şey öğrenmeden, hatta okuma bile öğrenmeden geçirdi. Sonra onu Milano'daki Cizvit mektebine yolladılar. Marki babası, çocuğa Latince öğretilmesini istedi; fakat boyuna cumhuriyetten bahseden eski yazarların eserlerinden değil de, on yedinci yüzyıl sanatçılarının şaheserleri olan yüzden fazla resimle süslü muhteşem bir ciltten olmak şartıyla. Bu kitap, Parma Başpiskoposu Fabrice del Dongo'nun 1650 senesinde yayımlattığı del Dongo markileri Valserra'ların Latince yazılmış soyağacıydı. Valserra ailesinin başarıları daha ziyade askerlik alanında olduğundan, kitaptaki resimlerin hepsi savaş resimleriydi ve hepsinde de bu ismi taşıyan bir kahramanın büyük kılıç hamleleriyle dövüştüğü görülüyordu. Bu kitap, küçük Fabrice'in pek hoşuna gidiyordu. Oğlunun üstüne titreyen anası ara sıra onu görmek için izin alıp Milano'ya geliyordu; fakat kocası, bu yolculukları için ona hiçbir seferinde para vermediğinden, yol parasını görümcesi sevimli Kontes Pietranera ödünç veriyordu. Fransızlar döndükten sonra, Kontes, İtalya Kral Naibi Prens Eugene'in sarayının en parlak kadınlarından biri olmuştu.

Fabrice ilk komünyon ayinini yaptıktan sonra, Kontes, hâlâ kendi isteğiyle inzivada yaşayan Markiden, çocuğu ara sıra mektepten çıkarmak için izin aldı. Çocuk ona eşsiz, zeki, çok ciddi gözüktü; güzel çocuktu ve gözde bir cemiyet kadınının salonunda fazla yadırganmazdı; fakat alabildiğine bilgisizdi ve yazmaya daha yeni başlıyordu. Heyecanlı mizacını her şeyde gösteren Kontes, yeğeni Fabrice derslerinde şaşılacak bir ilerleme kaydederse ve sene sonunda çokça ödül alırsa, kurumu koruması altına alacağını mektep müdürüne vadetmişti. Bu ödülleri hak etme

imkânını sağlamak için her cumartesi akşamı çocuğu aldirtiyor, çoğu zaman da ancak çarşamba veya perşembe günü öğretmenlerine geri veriyordu. Cizvitler, Kral Naibi tarafından şefkatle sevilse de, krallık kanunları ile İtalya'dan kovulmuşlardı; hünerli bir adam olan mektep müdürü, sarayda çok etkisi olan bir kadınla kuracağı münasebetlerden ne derece kazançlı çıkabileceğini sezdi. Fabrice'in devamsızlıklarından şikâyet etmeyi aklına bile getirmede ve çocuk da her zamankinden daha cahil olmakla beraber sene sonunda ilk beş ödülü aldı. Şart bu şekilde yerine getirilince, güzel Kontes Pietranera, muhafız tümenlerinden birinin kumandanı olan kocası Generalle ve Kral Naibi Sarayının en büyük şahsiyetlerinden beş altısı ile birlikte, Cizvit mektebindeki ödül dağıtım törenine geldi. Mektep müdürü, amirleri tarafından tebrik edildi.

Kontes, sevimli Prens Eugene'in çok kısa saltanatı zamanında tertip edilen bütün eğlencelere yeğenini de götürürdü. Nüfuzu sayesinde, onu süvari subayı yaptırmıştı; Fabrice, on iki yaşındayken bu üniformayı giyiyordu. Bir gün Kontes, yeğeninin zarif duruşundan çok etkilendi, ona bir nedimlik vermesini Prensten rica etti; bu, del Dongo ailesinin saraya yanaştığı anlamına geliyordu. Ertesi gün, Kral Naibinin bu isteği hatırlamaması için bütün itibarını kullanmak zorunda kaldı. Bu isteğin önündeki tek engel, müstakbel nedimin babasının rızasıydı ve rızası istenecek olsa şiddetle reddedecekti. Küskün Marki, kendisini titreten bu delice harekettten sonra bir bahane bulup küçük Fabrice'i Grianta'ya çağırttı. Kontes, kardeşini son derece hor görüyordu; ona, elinden gelse kötülük yapacak kederli bir budala diye bakıyordu. Fakat Fabrice'in delisiydi, on senelik suskunluktan sonra Markiye mektup yazıp yeğenini istedi. Mektubu cevapsız kaldı.

Fabrice, atalarının en dövüşçüleri tarafından yaptırılmış olan o muazzam saraya tekrar geldiği zaman, idman yapmaktan ve ata binmekten başka hiçbir şey bilmiyordu. Bu çocuğu karısı kadar delice seven Kont Pietranera, onu sık sık ata bindiriyor, yanına alıp geçit resmine götürüyordu.

Halasının süslü salonlarından ayrılırken döktüğü yaşlarla gözleri hâlâ kıpkırmızı olan Fabrice, şatoya gelince, yalnızca annesi ile kız kardeşlerinin tutkulu ilgisiyle karşılaştı. Marki, büyük oğlu *Marchesino* Ascanio ile beraber çalışma odasına kapanmıştı. Orada, Viyana'ya gönderilmek şerefine erişecek şifreli mektuplar yazmakla meşguldüler; baba oğul, yalnız yemek zamanları ortaya çıkıyorlardı. Marki, doğal halefi olan oğluna, ikinci iş olarak her bir arazisindeki ürünlere ait hesapları tutmayı öğrettiğini duyulanarak tekrar ediyordu. Aslında, Marki, el değiştirmiş tüm bu arazilerin kaçınılmaz vârisi olan bir erkek evlada bu işlerden bahsetmeyecek kadar iktidarına düşkün birisiydi. Oğlunu, haftada iki üç defa İsviçre'ye geçirdiği on beş yirmi sayfalık resmî mektupları şifrelelendirmekte kullanıyordu; bu mektuplar daha sonra İsviçre'den Viyana'ya gönderiliyordu. Marki, meşru hükümdarlarına, İtalya Krallığı'nın, kendisinin de bilmediği iç durumunu anlattığını iddia ediyordu ve bununla beraber, mektupları çok başarı kazanıyordu. Bakınız nasıl: Marki, güvendiği bir adamı vasıtasıyla, şehre giren büyük dağ yolu üzerinde, garnizon değiştiren Fransız veya İtalyan alayının mevcudunu saydırıyordu ve bunu Viyana Sarayına haber verirken mevcut askerlerin sayısını en az dörtte bir oranında az göstermeyi de ihmal etmiyordu. Gülünç olan bu mektuplar, daha doğru olan başka mektupları yalanlamaya yarıyor ve beğeniliyordu. Nitekim, Fabrice şatoya gelmeden az önce, Marki, yüksek rütbeden bir nişan almıştı. Bu nişan, onun mabeyinci giysisini süsleyen beşinci nişandı. Gerçi bu giysiyi çalışma odasının dışında giymeye cesaret edemediği için üzülüyordu, fakat sahip olduğu bütün rütbelerin alametleriyle süslü, sırmalı kostümü giymeden resmî bir mektup yazdırmaya hiçbir zaman kalkışmıyordu. Bunun aksini yaparsa saygısızlık etmiş olacağını sanıyordu.

Markiz, oğlunun zarif hareketlerine hayran kaldı. Fakat sende birkaç defa General Kont d'A.'ya mektup yazmak alışkanlığından vazgeçmemişti; bu, Teğmen Robert'in şimdiki adı idi.

Markiz, sevdiği insanlara yalan söylemekten nefret ederdi; oğlunu sorguya çekti, bilgisizliği karşısında hayrete düştü.

‘Ben ki hiçbir şey bilmiyorum,’ diye düşünüyordu, ‘oğlumu bu derece bilgisiz bulursam, çok bilgili bir adam olan Robert, onun hiç eğitim görmediğine hükmedecektir; oysa şu zamanda insanda meziyet aranıyor.’

Onu hemen hemen aynı derecede hayrete düşüren diğer bir özel durum da Fabrice’in Cizvit mektebinde kendisine öğretilen bütün dinsel şeyleri ciddiye almış olmasıydı. Kontesin kendisi de çok sofusu olsa bile, bu çocuğun fanatikliği onu korkuttu. ‘Eğer Marki, etki altına almanın bu yolunu keşfedecek kadar aklını kullanırsa, beni oğlumun sevgisinden mahrum edecektir,’ diye düşündü. Çok ağladı, Fabrice’e olan düşkünlüğü bu yüzden arttı.

Otuz kırk hizmetkârla dolu bu şatoda hayat çok kasvetli idi; o yüzden Fabrice, bütün günlerini avda ya da kayığa binip gölde dolaşarak geçiriyordu. Çok geçmeden arabacılarla ve ahıra bakan hizmetçilerle sıkı fıkı ahbap oldu; bunların hepsi koyu Fransız taraftarlarıydı. Markinin veya büyük oğlunun özel hizmetine bakan sofusu oda hizmetçileriyle açıktan açığa alay ediyorlardı. Bu ciddi kimselerle ettikleri alayın temel konusu, efendileri gibi onların da pudra kullanmalarıydı.

İKİNCİ BÖLÜM

... Zühre gözlerimizi bulandırınca, gece,
Geleceği düşünüp görürüm, seyredince,
Göklerde her mahlukun belli akibetini,
Tanrı, eliyle yazmış, koymuş işaretini;
Çünkü bakar derinden ve merhamete gelir,
Yarattığı kullara bazen o yol gösterir;
Kendi yazısı olan göğün yıldızlarıyla,
Önceden haber verir, hayrı ve şerri bile;
Fakat toprak ve ölüm taşıyan insanlar, biz,
Bu yazıyı hor görür, okumak istemeyiz.

Ronsard

MARKİ, aydınlık fikirlere karşı derin bir kin besliyordu. “İtalya’ya kaybettiren fikirlerdir,” derdi. Bilgiden bu şiddetli korkusunu, oğlu Fabrice’in Cizvit mektebinde parlak bir şekilde başladığı eğitimini mükemmelleştirdiğini görme isteğiyle nasıl uzlaştıracacağını bilemiyordu. Riskin mümkün olduğunca az olması için, Grianta papazı Rahip Blanes’i, Fabrice’in Latince derslerini devam ettirmekle görevlendirdi. Bunun olması için, papazın da bu dili bilmesi gerekiyordu; oysa Rahip Blanes, Latinceyi hor görürdü; bu konudaki bilgisi, anlamını cemaatine az biraz anlatabildiği ayin kitabındaki duaları ezbere okumaktan ibaretti. Bununla beraber bu papaz, kantonda çok itibar görüyor, hatta kendisinden korkuluyordu; Brescia’nın koruyucu ermişi San Giovita’nın ünlü kehanetinin on üç haftada değil on üç ayda bile gerçekleştiğinin görülemeyeceğini öteden beri söyler dururdu. Güvendiği dostlarıyla konuşurken, her şeyi söylemeye izin olsaydı, bu on üç raka-

mının pek çok kimseleri hayrete düşürecek şekilde yorumlanması gerekeceğini ilave ediyordu (1813).

Aslında, *eski* insanlar kadar dürüst ve erdemli, üstelik de zeki bir adam olan Rahip Blanes, bütün gecelerini kilisesindeki çan kulesinin tepesinde geçiriyordu; astrolojiye çok düşküdü. Gündüzlerini yıldızların aynı hizaya gelişlerini ve konumlarını hesaplamakla tükettikten sonra, gecelerinin büyük bölümünü bu yıldızları gökte takip etmekle geçiriyordu. Fakirliği yüzünden, mukavva borulu uzun bir dürbünden başka aracı yoktu. Yaşamını imparatorlukların düşüşü ile dünyanın çehresini değiştiren devrimlerin zamanını kesin olarak ortaya çıkarmaya adanmış bir adamın dil konusunu ne kadar hor göreceği tahmin edilebilir. Fabrice'e, "Latince de ata *equus* denildiğini bana öğrettikleri tarihten beri at hakkında bundan fazla ne biliyorum?" diyordu.

Köylüler, Rahip Blanes'ten büyük bir sihirbazdan korkar gibi korkuyorlardı. O ise, çan kulesindeki işlerinin saldığı korku sayesinde, köylülerin hırsızlık etmesine engel oluyordu. Onun nüfuzunu çok kıskanan civar köylerin papazları olan meslektaşları ondan nefret ediyorlardı; Marki del Dongo ise Blanes'i sadece hor görüyordu, çünkü aşağı tabakadan bir insana göre çok fazla yardıda bulunuyordu. Fabrice ise Rahip Blanes'e hayrandı. Ona hoş görünmek için bazen bütün akşamlarını tonla toplama ve çarpma işlemi yaparak geçiriyordu. Sonra çan kulesine çıkıyordu. Bu, Rahip Blanes'in, hiçbir zaman kimseye vermediği büyük bir lütuftu. Fakat bu çocuğu saflığından dolayı seviyordu.

Ona, "Eğer riyakâr olmazsan, belki adam olursun," diyordu.

Gözüpek ve arzularında tutkulu Fabrice'in, senede iki üç defa gölde boğulmasına ramak kalırdı. Grianta ve Cadanabia'lı köylü çocuklarının yaptıkları tüm gezilerde elebaşı o olurdu. Bu çocuklar birkaç küçük anahtar ele geçirmişlerdi; ve geceleri hava karardığında, kayıkları iri bir taş yahut kıyıya yakın bir ağaca bağlayan zincirlerin asma kilitlerini açmaya çalışırlardı. Como Gölü balıkçılarının, sahilden çok uzak bir mesafeye paraketa attıkları bilinir. İpin su dışındaki ucuna mantarlı bir tahta parçası bağ-